

در آغاز عشق بود

روان‌کاوی و ایمان

ژولیا کریستوا

ترجمه‌ی مهران پارسا

www.ketab.ir

سرشناسه: کریستوا، ژولیا، ۱۹۴۱-م. Kristeva, Julia

عنوان و نام پدیدآور: در آغاز عشق بود: روان‌کاوی و ایمان / ژولیا کریستوا؛ ترجمه‌ی مهرداد پارسا.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات شَوَند، ۱۳۹۶. ● مشخصات ظاهری: ۸۰ ص.

فروست: فلسفه ● شابک: ۸-۶-۹۶۵۸۲-۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸ ● وضعیت فهرست‌نویسی: قیفا

یادداشت: عنوان اصلی: Au commencement était l'amour, 1987.

یادداشت: کتاب حاضر از متن انگلیسی تحت عنوان 'In the Beginning Was Love: Psychoanalysis and Faith' به فارسی ترجمه شده است.

یادداشت: کتابنامه ● یادداشت: نمایه ● عنوان دیگر: روان‌کاوی و باور

عنوان دیگر: در آغاز عشق بود (روان‌کاوی و ایمان). ● موضوع: روان‌کاوی و دین.

موضوع: Psychoanalysis and Religion ● موضوع: مسیحیت--روان‌شناسی

موضوع: Christianity--Psychology ● موضوع: عشق ● موضوع: Love

شناسه افزوده: پارسا خانقاه، مهرداد، ۱۳۶۳-، مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ک۴۹/۹۷۵/۴ BF ● رده‌بندی دیویی: ۱۵۰/۱۹۵ ● شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۴۶۹۶۸۳۲

In the Beginning Was Love Psychoanalysis and Faith

Julia Kristeva

Mehrdad Parsa

آدرس: تهران، خیابان ولیعصر، بالاتر از میدان ولیعصر، کوچه‌ی روشن، پلاک ۴۰، طبقه‌ی ۲، واحد ۵

کد پستی: ۱۴۱۵۸۵۳۴۴۶ تلفن: ۵۵۶۷۶۳۱۳ - ۰۲۱

www.shavandpub.ir | shavandpublication

ناشر: شَوَند

در آغاز عشق بود ژولیا کریستوا مهرداد پارسا

چاپ دوم: تابستان ۱۴۰۳، تهران تیراز: ۳۰۰ نسخه قیمت: ۹۶۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: طهرانی

طرح روی جلد از میثم پارسا

ISBN: 978-600-96582-6-8

شابک: ۸-۶-۹۶۵۸۲-۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸

Printed in Iran

حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

فهرست

۷	درآمد / دکتر اوتو اف. کِرنبرگ
۱۱	دیباچه
۱۳	۱. زبان و سوژه در روان‌کاوی
۲۵	۲. توهم تزلزل‌ناپذیر
۳۷	۳. اعتماد-اعتبار
۴۳	۴. باور [کردو]
۵۱	۵. باور به خدایی واحد
۵۹	۶. جنسی‌سازی
۶۵	۷. چه کسی تحلیل‌ناپذیر است؟
۶۹	۸. کودکان و بزرگسالان
۷۳	۹. آیا روان‌کاوی شکلی از نیهیلیسم است؟
۷۹	نمایه‌ی نام‌ها

درآمد

دکتر اوتواف. کرنبرگ^۱

کتاب حاضر، اثری است موجز و مهیج که موضوعی آشکار و صریح را با مضمونی نهفته و خفی درهم می‌آمیزد. موضوع آشکار آن همانا سهمی است که در فهم روان‌کاوانه از روان‌شناسی عقاید دینی با ایمان^۲ دارد، و مضمون نهفته‌ی آن حکایت جدایی انتقادی و البته قدرشناسانه‌ی یک روان‌کاوانه‌ی متفکر فرانسوی از پس‌زمینه‌ی نظری خویش است، و این زمانی روی می‌دهد که او راه خود را به سوی جریان اصلی و معاصر تفکر روان‌کاوانه‌ی فرانسوی هموار می‌کند.

کریستوا در گذشته مشارکت چشمگیری در حوزه‌ی روان‌زبان‌شناسی^۳ داشته است و در این‌جا درباره‌ی رویکرد خود به روان‌کاوی بالینی گزارش جامعی عرضه می‌کند. او به‌خلاف لکان به‌جای زبان، عواطف را در ثقل محتویات ناخودآگاه جای می‌دهد و در این مورد از دیگر منتقد لکانی برجسته در فرانسه - آندره گرین^۴

۱. Otto F. Kernberg (۱۹۲۸-): روان‌کاوانه‌ی اتریشی-آمریکایی که بخش مهمی از پژوهش خود را وقف ایجاد پیوندی میان جریان‌های متعارض برآمده از روان‌کاوی فرویدی کرده است و در عین حال در کردار روان‌کاوانه‌اش که متأثر از ملانی کلاین است به مسئله‌ی سوژه‌های مرزی و بینایی و همین‌طور آسیب‌شناسی سوژه‌های خودشیفته‌وار توجهی ویژه دارد. م

2. faith

3. psycholinguistics

4. André Green

- تبعیت می‌کند که از قضا پیش‌تر می‌رود و به ضعف نظریه‌ی لکان به دلیل غفلت از اهمیت بنیادینِ عواطف اشاره می‌کند. کریستوا ایده‌ی لکان مبنی بر ضرورت وجود رابطه‌ی دیالکتیکی میان امر خیالی^۱ و امر نمادین^۲ را نگه می‌دارد تا امر «واقعی»^۳ نهایی را فراچنگ آورد، و این چیزی نیست جز وجود ناخودآگاه پویا و جلوه‌های آن در جهان عینی گفتار بیناشخصی^۴.

چه بسا زبان کریستوا برای روان‌کاوانِ انگلیسی‌زبان غریب و ناآشنا باشد. کسانی که با تفکر لکانی سروکار ندارند، باید بدانند که دارند به یک فرهنگ روان‌کاوانه با زبانی متفاوت قدم می‌گذارند و وارد چشم‌انداز روان‌کاوانه‌ی متفاوتی می‌شوند. با این همه، ریشه‌های بالینیِ مستحکم کریستوا و آغازیدنِ او از موقعیت بالینی و بازگشت مکررش به آن، برای فهم و همدلی با این دیدگاه پل‌هایی روان‌کاوانه ایجاد می‌کنند.

جنبه‌ی شگفت و تأثیرگذار این کتاب تأکید مؤلف بر ساختار روان‌شناختی دین و پیوندی است که با آسیب‌شناسی روانی^۵ دارد. توضیحات دراماتیک و مشروح او

۱. لکان از سال ۱۹۳۶ به بعد به طور پراکنده در سمینارها و مباحث خود واژه‌ی *the Imaginary* را به معنایی دوگانه و البته متداخل به کار می‌گیرد: هم به معنای عام و کلی و هم، افسون، ساخت خیال و خیال‌پردازی (زمینه‌ی بنیادین فانتزی) و هم مشخصاً به معنای ارتباط میان من سوژه و تصویر در آینه و از این رو همان ساخت تصویری برآمده از مرحله‌ی آینه‌ای. بنابراین، آن‌چه معمولاً به امر خیالی ترجمه می‌شود که در کنار نظم نمادین و نظم واقعی طرح سه‌گانه‌ی تفکر لکانی را شکل می‌دهد، نه صرفاً امری موهم یا خیالی بلکه ساختی ضروری است که سوژه نخستین بار آن را در مرحله‌ی آینه‌ای تجربه می‌کند و بعد به واسطه‌ی تصویرسازی‌های مشابه آن، هویت و مرزهای وجود خود را قوام می‌بخشد. این نشان می‌دهد که هم ساختار فانتزی و هم انسجام تصویری فرد (که البته با دیگری انگاشتن خود در آینه باز هم وجهی کاذب و خیالی دارد) بر منطق مرحله‌ی آینه‌ای بنا دارند. در این کتاب بحث کریستوا بیشتر معنای نخست این واژه را به یاد می‌آورد، اما خواننده همواره باید هر دو معنای آن را (امر خیالی / امر تصویری) در ذهن داشته باشد. م

2. the symbolic

3. the real

4. interpersonal discourse

5. psychopathology

درباره‌ی فرد بیماری که به سیستم هذیانی^۱ دچار است، شاهدی است بر وجود پیوند میان دین و تحقق آرزوهای موهوم و هذیانی. همین نمونه همچون پس‌زمینه‌ای عمل می‌کند که تکنیک او را در برخورد با واپس‌روی روان‌پزشانه^۲ توضیح می‌دهد و گذشته از آن مبنایی را برای فهم برداشت او از دین عرضه می‌کند. اندیشه‌های کریستوا در این زمینه با فلسفه‌ی اگزیستانسیال طنین‌انداز می‌شود (که خود تا حدی تفکر هایدگر را به یاد می‌آورد) - و این اندیشه‌ای است که از قرار معلوم در آغاز بر لکان هم تأثیر گذاشته بود).

در گذشته در مورد نقد روان‌کاوانه‌ی دین شبهاتی مطرح شده بود و مبنای‌شان این تصور بود که مطالعه‌ی ریشه‌های ناخودآگاه الهامات، عقاید و احساسات دینی به هیچ عنوان جستجوی جهانشمول آدمیان را برای دست یافتن به نظامی از اخلاقیات بی‌اعتبار نمی‌کند، و این نظامی است که از نیازهای منفعت‌طلبانه و ایدئولوژی‌های متعصبانه و فرقه‌ای پا فراتر می‌گذارد. در مقابل، برخی گفته‌اند این فرض که خود روان‌کاوی در مقام دانشی روان‌شناختی ممکن است مبنایی را برای نظامی مشابه از ارزش‌های جهانشمول عرضه کند، روان‌کاوی را با این خطر مواجه می‌کند که نه تنها به یک ایدئولوژی، که به یک کیش و آیین بدل شود.

کریستوا اما با دور زدن این خیابان بن‌بست، می‌گوید اگر روان‌کاوی با موفقیت به پایان رسیده باشد باید به فرد کمک کند تا خود را از بند توهّمات حفاظتی و از آن شخصیت موهومی که در گذشته باید انکارش می‌کرد، رها سازد. در عین حال،

۱. delusional system، سیستم یا اختلال هذیانی شکلی از روان‌پریشی است که در آن امکان تمایز گذاردن میان واقعیت و چیزهایی که به تصور فرد درآمده وجود ندارد. معمولاً شکل افراطی این اختلال در مواردی دیده می‌شود که بیمار حتی ذره‌ای در باور به وجود چیزهای «غیر واقعی» تردید نمی‌کند و تمایز میان هذیان و واقعیت به کلی محو می‌شود. م

۲. wish fulfillment، یا آن‌طور که فروید در تفسیر رویا می‌آورد *Wunscherfüllung*، همان تحقق و برآورده شدن آرزوها در رویا یا خیال‌پردازی است که معمولاً فرد کنترلی بر آن ندارد. این فرآیند اولیه هم با روان‌نزدی پیوند دارد و هم با هذیان‌های روان‌پزشانه و در واقع واکنشی است به فشارهای «من» و «فرمان» بر امیال سرکوب‌شده که می‌تواند از طریق به «تصویر» درآمدن تشری را آزاد کند. م

کریستوا گمان می‌کند این فرد قادر خواهد بود با روی گشاده اشتیاقِ اجتناب‌ناپذیر خویش را برای خلق و لذت بردن از توهّمات‌اش پذیرا باشد، اما از ماهیت واقعی آن‌ها نیز غافل نماند. کریستوا با بیانی رسا می‌گوید: «[بیمار یا] آنالیزانی^۱ که بخت بیشتری داشته باشد، کار را با میلی احیاشده برای پرسش کردن از همه‌ی حقایق متداول به پایان می‌برد؛ و مانند روزگار هراکلیتوس، بار دیگر می‌تواند بچگی کند و دست به بازی بزند».

کتاب حاضر اثری برانگیزنده و ارزشمند است که ممکن است پرسش‌های تازه‌ای را برای خوانندگان انگلیسی‌زبان مطرح کند و به همین دلیل پنجره را رو به یک «صحنه‌ی روان‌کاوانه»^۲ی دیگر بگشاید. کریستوا به صفِ دیگر روان‌کاوان فرانسویِ تراز اول امروز و از آن جمله فرانسوا روستانگ^۳ و پیرا اولاگنی^۴ پیوسته است که هرچند فاصله‌ی خود را با پس‌زمینه‌ی لکانی‌شان حفظ می‌کنند، اما ملاحظات و دیدگاه‌های تروتازه‌ای را برای نظریه و کردار روان‌کاوانه به ارمغان می‌آورند.

1. analysand

2. François Roustang

3. Piera Aulagnier

دیباچه

وقتی از من دعوت کردند تا دیدگاه‌هایم را درباره‌ی «روان‌کاوی و ایمان» بیان کنم، ابتدا هیچ تمایلی به این کار نداشتم. کنار هم گذاردنِ دو واژه‌ی ایمان و روان‌کاوی و دو صاحبِ تجربه‌ای که هر یک در مسیرِ می‌کنند، گویا نشان می‌دهد که این دو یا با هم همخوان و سازگارند و یا آن‌که کماکان باید دو نیروی متخاصمِ سازش‌ناپذیر باقی بمانند، و این در حالی است که درواقع ارزشِ معرفت‌شناختی و کارآمدیِ عملیِ روان‌کاوی از اعلامِ استقلال و خودآیینی‌اش نشأت می‌گیرد.

اما مگر کارِ روان‌کاوا این نیست که گوش به زنگِ هر پرسشی باشد، و گرچه طبعاً به همه‌ی آن‌ها پاسخ نمی‌دهد، اما متعلقِ پرسش را بیرون بکشد، از آن پرده بردارد و احضارش کند؟ هر پرسش صرف‌نظر از آن‌که محتوایش تا چه حد روشنفکرانه باشد، رنجی را عیان می‌کند. در بحث حاضر نیز چه بسا رنج دین و رنج عقل‌باوری، در کنار ناخوشی‌ها و اضطراب‌های شخصی‌تر، از نظر پنهان مانده باشد. بیایید تنها بکوشیم پذیرای این رنج باشیم و در صورت امکان گوش‌هایمان را برای شنیدن نوع دیگری از معنا باز کنیم.